

**УДК 658.62:005.52]:738.1**

*Індутний В. В.,*

*indutny@nvv.com.ua, ORCID ID: 0000-0001-6676-7472, Researcher ID: N-3279-2016,*

*д.геол.-мін.н., професор кафедри товарознавства та митної справи, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ*

*Мережко Н. В.,*

*n.merezhko@knute.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-3077-9636, Researcher ID: N-3270-2016,*

*д.т.н., проф., завідувач кафедри товарознавства та митної справи, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ*

*Пірковіч К. А.,*

*k.pirkovich@knute.edu.ua, ORCID ID: 0000-0002-1461-0235, Researcher ID: N-3504-2016,*

*к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства та митної справи, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ*

## **ТОВАРОЗНАВЧА ОЦІНКА АНТИКВАРНОЇ ПОРЦЕЛЯНИ**

**Анотація.** У статті представлено результати товарознавчої оцінки антикварної порцеляни. Антикварні вироби з порцеляни розкривають автентичні культурні традиції народів та є засобом задоволення гуманітарних потреб особистості. Метою статті є дослідження стану українського ринку антикварних виробів з порцеляни та розробка методики прогнозування їх вартості. Створено базу вихідних даних щодо творів декоративно-ужиткового мистецтва з порцеляни, які виставлені на продаж в режимі інтернет-торгів. Зроблено розподіл показників вартості обраних предметів. Виділено та проаналізовано три товарознавчі групи антикварних виробів з порцеляни. Показано, що друга товарознавча група є найбільш представницькою та змістовною для прогнозування вартості предметів відповідно до їх якісних характеристик. Встановлено формулу розрахунку прогнозованої вартості антикварної порцеляни залежно від кількості позитивної інформації про неї. На основі спеціальної групи критеріїв створено комплексну шкалу для обліку кількості позитивної інформації про антикварні вироби з порцеляни та розрахунку індексу їх соціокультурної цінності. Наведено приклади класифікації антикварної порцеляни відповідно до індексу соціокультурної цінності. Розроблено методику розрахунку прогнозованої вартості антикварної порцеляни. Розраховано індикаторні показники вартості на антикварні вироби з порцеляни залежно від індексу їх соціокультурної цінності. Подано три приклади прогнозування вартості антикварних виробів з порцеляни, які були виставлені на продаж у інтернет-аукціоні. Дані приклади демонструють ефективність запропонованої методики визначення прогнозованої вартості антикварної порцеляни в завданнях незалежної вартісної оцінки.

**Ключові слова:** антикварна порцеляна, аналіз ринку, якість, прогнозована вартість, критерії оцінки.

*Indutnyi V. V.,*

*indutny@nvv.com.ua, ORCID ID: 0000-0001-6676-7472, Researcher ID: N-3279-2016,*

*Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor of the Department of Commodity Science and Customs Affairs, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv*

*Merezhko N. V.,*

*n.merezhko@knute.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-3077-9636, Researcher ID: N-3270-2016,*

*Doctor of Engineering, Professor, Head of the Department of Commodity Science and Customs Affairs, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv*

*Pirkovich K. A.,*

*k.pirkovich@knute.edu.ua, ORCID ID: 0000-0002-1461-0235, Researcher ID: N-3504-2016,*

*Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Commodity Science and Customs Affairs, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv*

## COMMODITY ASSESSMENT OF ANTIQUE PORCELAIN

**Abstract.** The article presents the results of commodity assessment of antique porcelain. Antique porcelain products reveal the authentic cultural traditions of peoples and is a mean of meeting the humanitarian needs of the individual. The purpose of the article is to study the state of the Ukrainian market of antique porcelain products and to develop a method for predicting their value. A database of decorative arts and crafts porcelain items offered for online sales has been created. The distribution of the value indicators of selected items is made. Three commodity groups of antique porcelain articles were highlighted and analyzed. It is shown that the second commodity group is the most representative and meaningful for forecasting the value of items according to their qualitative characteristics. The formula for calculating the predictive cost of antique porcelain depending on the amount of positive information about it is determined. On the basis of a special group of criteria, a comprehensive scale was created to account for the amount of positive information about antique porcelain products and to calculate their socio-cultural value index. Examples of classification of antique porcelain according to the index of socio-cultural value are given. A method for calculating the predictive cost of antique porcelain has been developed. Indicators of the antique porcelain products cost are calculated depending on the index of their socio-cultural value. There are three examples of cost forecasting of antique porcelain products that were offered for online auction sale. These examples demonstrate the effectiveness of the proposed method for determining the predictive cost of antique porcelain when implementing the tasks of independent cost estimation.

**Key words:** antique porcelain, market analysis, quality, predictive cost, evaluation criteria.

**JEL Classification:** L11, L61.

**DOI:** <https://doi.org/10.36477/2522-1221-2020-23-04>

**Постановка проблеми.** Багатовікова історія виробництва декоративно-ужиткових та художніх виробів з кераміки й, зокрема, з порцеляни, найбільш повно та всебічно висвітлює значимі події минулого й автентичні культурні традиції народів, містить інформацію про рівень розвитку технологій, видатні осередки виробництва та мистецькі стилі минулого. На відміну від багатьох видів мистецтв, наприклад, живопису, порцеляна добре зберігає первинне забарвлення, майже не ушкоджується мікроорганізмами, не потребує особливих умов зберігання та є тиражованою, що також сприяє збереженню віддзеркалених у ній художніх ідей.

Масове виробництво виробів з порцеляни, яке спостерігалось в Україні протягом останніх двохсот років, допомогло зберегти та розвинути давні народні традиції у сфері декоративно-ужиткового мистецтва. Порцеляна стала їх матеріальним носієм, окремим явищем в історії багатьох національних культур, які проживали на території України, а також набула самотності й контрастних відмінностей від європейських традицій, які у переважній більшості були спрямовані на елітарну досконалість та маньєризм. Українська порцеляна є мінімалістською в собівартісному вимірі, однак високо виразною та сюжетно яскравою (рис. 1). Вона є частиною багатонаціонального культурного спадку.

Вивчення історії та технологічних особливостей виготовлення української порцеляни, яка створювалася на численних мануфактурах протягом XIX та початку XX століть, доводить її універсальність як джерела важливої інформації про

побут, світогляд й культуру українського народу в цілому [1, 2, 12-15]. Упередметнені в антикварних виробках з порцеляни символи мають соціально генеруюче, виховне та загальноестетичне значення [1, 2], що врешті-решт пояснює привабливість їх як товару.

Відзначимо, що антикварні вироби з порцеляни є передусім засобом задоволення гуманітарних потреб особистості в її причетності до сповідуваних культурних традицій; вони вирізняються доступністю для пересічного споживача й водночас характеризуються високою виразністю в утилітарному використанні, наприклад у якості інтер'єрних прикрас, що впродовж тривалого часу були популярними в Україні.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Нині створено достатню інформативну базу відповідних наукових та популярних публікацій про осередки виробництва й стилістичні особливості української порцеляни [13, 14]. Вже укладені й набули визнання великі приватні колекції; порцеляна широко представлена в музейних експозиціях та на антикварному ринку України й світу.

Маємо також зазначити, що сучасні глобалізовані ринки й особливо інтернет-аукціони суттєво розширили доступ до інформації про традиції народів у виготовленні порцеляни, а також, що особливо важливо, створили належні умови для уніфікації товарознавчих підходів до визначення їх якості й прогнозування вартості.



**Рис. 1. Порцелянова настільна прикраса “Біля тину” виробництва Баранівської фабрики (Житомирська обл., Україна), представлена на аукціоні “violity”<sup>1</sup> Висота – 250 мм; ширина – 130 мм**

Відтак дослідження сучасного ринку антикварних порцелянових виробів, виділення основних чинників формування уявлень про їх якість та розробка теоретичних товарознавчих засад для здійснення оцінки якості та прогнозування вартості є нині **актуальним** завданням, яке має практичне значення, сприяє збереженню цієї групи художніх та історичних пам'яток й впровадженню відповідних знань у сферу культури, національного виховання й освіти.

**Постановка завдання.** В цій роботі ми ставили перед собою завдання проаналізувати стан сучасного ринку антикварних виробів, представлених на продаж у режимі інтернет-торгів<sup>2, 3</sup>. Нині це найбільш поширене та популярне джерело інформації, на яке посилаються усі учасники ринку.

Важливими та актуальними є також розробка оптимальної за часом виконання методики прогнозування вартості антикварних виробів з порцеляни для задоволення потреб професійних оцінювачів у завданнях визначення рівня фінансових збитків в результаті втрати пам'ятки культури (або часткової втрати), обґрунтування страхових сум, облікової вартості, очікуваних вартісних показників при продажу на вільному ринку, а також в операціях оренди, застави, оцінки безхазяйного майна.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Для вирішення поставлених проблем була створена

база вихідних даних, яка являє собою таблицю, у якій послідовно – в порядку зростання вартості – вибрано 81 твір<sup>4</sup> декоративно-ужиткового мистецтва з порцеляни. Усі виставлені на продаж предмети на момент укладення таблиці знаходилися в стані торгів, тобто поступового зростання вартості, пропонованої власником (рис. 2).

Стартова вартість порцелянової настільної прикраси “Арфа” була встановленою на рівні однієї гривні. В торгах взяли участь 16 учасників, які зробили 18 ставок. Поточна вартість на момент введення інформації в таблицю вихідних даних – 790 гривень, що не є остаточним результатом торгів.

Відтак таблиця вихідної інформації віддзеркалює лише функцію зростання вартості й не може використовуватися як звичайний прейскурант для проведення порівняльного аналізу, адже на момент продажу останній показник ціни не співпадає із зафіксованим поточним (є значно меншим) і, як правило, є нам невідомим. Водночас ми неодноразово наголошували на тому, що функція приросту вартості описується у відповідності з законом товарознавства: “Чим більше позитивної інформації про товар, тим вища його якість й, відповідно, вартість” [4].

<sup>1</sup> <https://auction.violity.com/75340322-statuetka-figurka-kompoziciya-arfa-farfor-germaniya-gr-fenthal>

<sup>2</sup> <https://auction.violity.com/auction/471-keramika-farfor-proizvedeniya-dekorativno-prikladnogo-iskusstva>

<sup>3</sup> [http://buyinukraine.com.ua/index.php?route=product/search&search=фарфор &search\\_provider=ebay](http://buyinukraine.com.ua/index.php?route=product/search&search=фарфор &search_provider=ebay)

<sup>4</sup> Таблиця вихідних даних укладена за матеріалами сайту <https://auction.violity.com>.



Рис. 2. Порцелянова настільна прикраса “Арфа” виробництва Німеччини (Gräfenenthal), представлена на аукціоні “violity”<sup>5</sup>. Висота – 210 мм; ширина – 180 мм

Досліджуючи функцію приросту вартості, ми з’ясуємо наявність та вид функціональної відповідності уявлень про якість до поточної вартості й, таким чином – на основі цієї відповідності – вирішуємо питання прогнозування вартості антикварних предметів і, зокрема, антикварних виробів з порцеляни.

Так, на рис. 3 подано перманентний розподіл показників вартості (за штуку у гривнях станом на

10.05.2019) у просторі вихідних даних, відсортованих в порядку зростання.

Графік вказує на досить нерівномірне за кількістю представництво взірців порцеляни на ринку й описується експоненційно – недорогих взірців на ринку представлено значно більше, аніж дорогих.

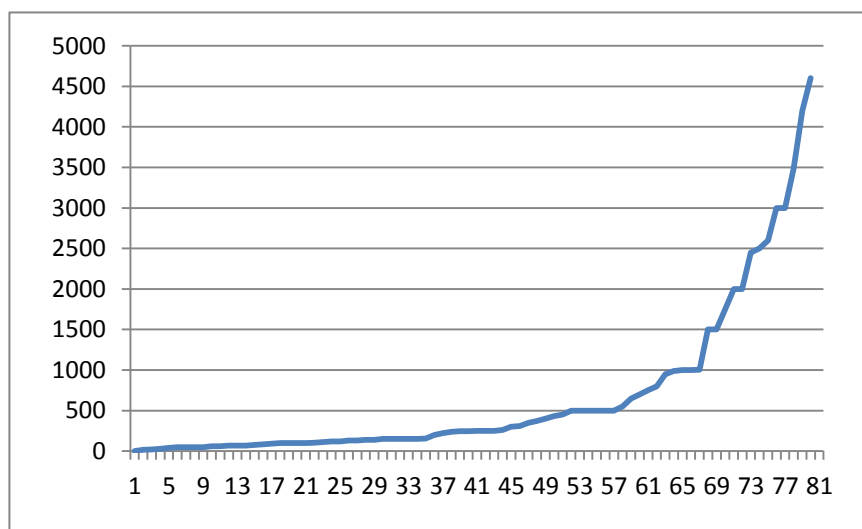


Рис. 3. Розподіл показників вартості взірців порцеляни, описаних таблицею вихідних даних. Вісь ординат – показник вартості у гривнях. Вісь абсцис – порядок вартості або номер твору в таблиці вихідних даних

<sup>5</sup> <https://auction.violity.com/75340322-statuetka-figurka-kompoziciya-arfa-farfor-germaniya-gr-fenthal>

Така тенденція розподілу вартісних показників спостерігається в усіх видах товарів, які представлені на антикварному ринку, й пов'язана з тим, що вона рефлексивно описує особливості розподілу фінансових можливостей потенційних покупців, про що ми неодноразово писали [3, 5, 6, 7].

Далі ми здійснюємо перевірку гіпотези про те, що вартість товару описується законом товарознавства: "Чим більше позитивної інформації про товар, тим вище його якість й, відповідно, вартість". Нагадаємо, що загальне формулювання закону товарознавства є таким:

$$C = \alpha \times 2^i \quad (1)$$

де  $i$  – кількість позитивної інформації про товар;  $\alpha$  – база оцінки.

Отже, щоб перевірити цю гіпотезу, а також дослідити характер цієї відповідності, здійснимо логарифмування питомих показників вартості за основою 2 та побудуємо відповідний графік (рис. 4).

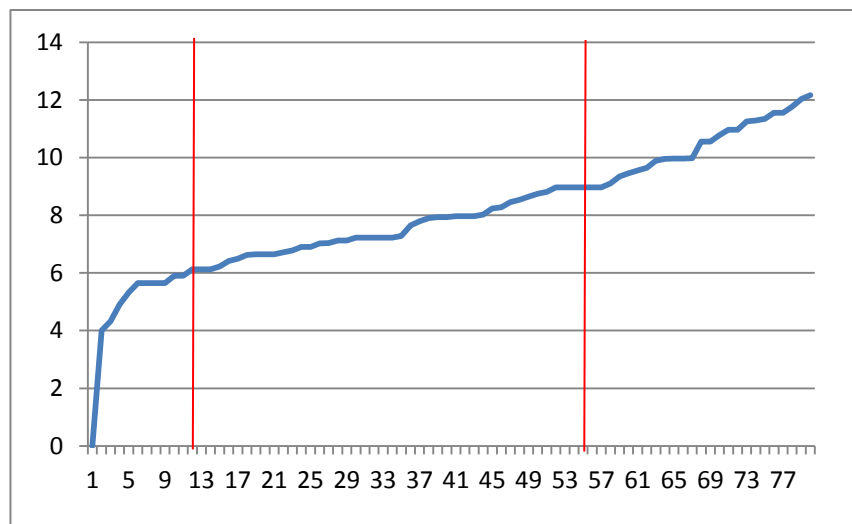
На графіку, поданому на рис. 4, видно, що увесь діапазон вартісних показників на антикварні вироби з порцеляни можна розділити на три інтервали (виділені вертикальними лініями на рис. 4) – товарознавчі групи, які відрізняються за тенденцією зростання показників: перша – це вироби від першого до дванадцятого з вартісними питомими показниками відповідно від 1 до 70 гривень; друга – вироби від 15 до 56 номера з показниками вартості від 70 до 500 гривень; третя – це вироби під номерами від 57 до 81 з показниками вартості від 500 до 4800 гривень.

Перша група описує ті взірці антикварних порцелянових виробів, які виставлені на продаж й, відповідно, для залучення більшої кількості учасників для них встановлюють змістовно невмотивовані аномально низькі стартові показники вартості (одна гривня), які, зрозуміло, є значно нижчими від тих рівнів, на яких знаходиться основна маса творів, й які вже придбані. Тобто в цьому інтервалі торги не припиняються, адже зацікавлені учасники аукціону – потенційні покупці – завжди готові платити за цей товар значно більші суми. Тенденція, звичайно, може бути аналітично описаною за допомогою асимптотичної формули – функції насичення:

$$C = 70 \times (1 - 2^{(1-i)}) \quad (2)$$

де  $i$  – кількість дефіцитарної інформації про товар; 70 – показник базової вартості на графіку, поданому на рис. 4, в точці, де тенденція до зростання повністю змінюється. Цей показник може також вважатися базою оцінки для наступної групи взірців.

Описану вище та аналітично визначену тенденцію, яка пов'язує якість товару з його вартістю, недоцільно використовувати в практиці прогнозування, крім випадків визначення мінімальних рівнів ліквідаційної вартості, оскільки в цьому інтервалі питомих показників відсутні ознаки врахування потенційним покупцем якісних параметрів товару. Існує лише його бажання придбати твір; він вважає заявлену вартість аномально низькою й продовжує участь у торгах.



**Рис. 4. Розподіл логарифмованих за основою «2» показників вартості взірців порцеляни, описаних таблицею вихідних даних. Вісь ординат – логарифмовані за основою «2» показники вартості. Вісь абсцис – порядок вартості або номер взірця в таблиці вихідних даних. Червоними лініями розділені ділянки з різними тенденціями до зростання вартісних показників**

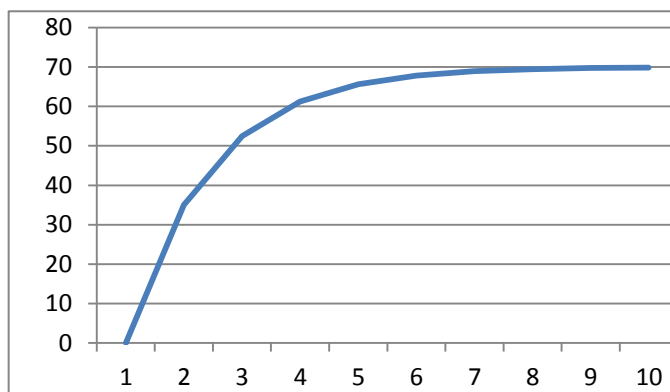


Рис. 5. Загальний вигляд функції насичення, яка описує перший інтервал збільшення вартісних показників на антикварні вироби з порцеляни. Вісь ординат – показники вартості (у гривнях) в першому інтервалі. Вісь абсцис – кількість дефіцитарної інформації у бітах, яка накопичувалася (зменшувалася невизначеність) при підході до першої кваліметричної точки. Кількість цієї інформації тут співпадає з порядковим номером візря в таблиці вихідних даних

Загальний вигляд функції насичення показано на рис. 5.

**Друга група** – це антикварні вироби з порцеляни, де спостерігається чітке виконання вищезгаданого закону товарознавства, адже в логарифмованій за основою «2» шкалі питомих вартісних показників спостережена тенденція описується лінійно й у повній відповідності з формульним виразом закону. Це, зокрема, підтверджує те, що вартісні показники, які ми бачимо в цьому інтервалі, є обґрунтованими якісними характеристиками й прогнозування вартості на основі апроксимуючих функцій є цілком виправданим.

Важливо звернути увагу на “точку переходу” питомих вартісних показників, які ми віднесли до першої групи, до питомих вартісних показників, віднесених до другої групи, яка визначається на рівні 70 гривень.

Це особлива точка, яка позначена різкою зміною градієнта зростання та зміною виду апроксимуючої функції зростання, яка описується в другому інтервалі формулою:

$$C = 70 \times 2^i \quad (3)$$

де  $i$  – кількість позитивної інформації про товар; 70 – база оцінки.

З поданої вище формули (2) видно, що йшлося про формальну недостачу або свідоме ігнорування певним обсягом позитивної інформації про товар, що можна також тлумачити як наявність негативної (контраверсійної або дефіцитарної) інформації. В другому інтервалі, де тенденція до зростання описується формулою (3), вартісні показники вже досягли позначки 70 гривень, тому цю позначку слід вважати **емпіричною базою для прогнозної оцінки в межах другого інтервалу**. Цей показник вартості фігурує як **особлива перехідна точка**, яку ми повинні називати також **“першою кваліметричною точкою”**, тобто точкою, де вперше беруться до уваги об’єктивні показники якості товару й настає етап предметної (аргументованої)

конкуренції між потенційними покупцями з використанням супровідної атрибутивної інформації.

Формула (3) описує тенденцію до зростання вартісних показників у другому інтервалі. Відповідно, інтервал закінчується там, де знову змінюється спостережена тенденція до зростання.

Результати дослідження графіків розподілу вартісних показників різних видів антикварних товарів приводять до висновку про те, що така перехідна точка існує на усіх логарифмованих графіках розподілу вартісних показників, поименованих вище видів товарів.

Наявність “першої кваліметричної точки” на відповідних графіках має, на нашу думку, лише одне пояснення – **розподіл вартісних показників на ринку віддзеркалює розподіл фінансових можливостей потенційних покупців** [3].

Отже, **“перша кваліметрична точка” – це загальна обґрунтована база оцінки для антикварних виробів з порцеляни, які мають визначені споживчі якості**.

Вищесказане дозволяє твердити, що в суспільстві існують й системно, з економікою та культурою, розвиваються універсальні уявлення про еквіваленти цінності, які в певних співвідношеннях збігаються з уявленнями про цінність тієї чи іншої грошової одиниці. Такий збіг у гуманітарному просторі та на інтуїтивному рівні є важливим фактором формування уявлень про рівень задоволення гуманітарних потреб, релевантний до рівня понесених збитків.

У свою чергу, це дозволяє оцінювачам **уніфікувати процес прогнозування вартості пам’яток культури в завданнях визначення рівня збитків власника або національної культури у разі їх втрати або пошкодження**. Тобто існує економічно та соціально обґрунтована можливість проектування та впровадження на державному рівні індикативних показників вартості на пам’ятки культури для вирішення широкого



спектра завдань оцінки, які мають загальнодержавне значення.

Особливо маємо звернути увагу на появу в сучасному світі нових можливостей використання пам'яток культури, які знаходяться у комунальній власності або власності фізичних осіб, у фінансових операціях, у тому числі на основі криптовалют. Останнє вже має місце в багатьох країнах світу.

Повертаючись до обговорення графіка, поданого на рис. 4, розглянемо **третю групу** антикварних виробів з порцеляни, яка виділяється досить високими показниками вартості. Це відносно невелика кількість творів, де продавці користуються підвищеними споживчими потребами частини найбільш заможних потенційних покупців – їх часто необґрунтованими емоційними бажаннями – й свідомо завищують вартісні показники. Відповідно, мають місце невмотивовані надбавки, а також виникають нові можливості для загострення конкурентної аукціонної торгівлі. Тенденція до зростання апроксимаційної функції знову змінюється й, відповідно, виникає потреба виділення **“другої кваліметричної точки”**, яка визначає необхідність використання нової асимптотичної функції такого вигляду:

$$C = \alpha \times 2^i \times 2^x \text{ або } C = \alpha \times 2^{(i+x)} \quad (4)$$

де  $i$  – кількість позитивної інформації про товар;  $\alpha$  – база оцінки;  $x$  – кількість додаткової невмотивованої інформації.

Однак, беручи до уваги те, що невмотивовані надбавки не можуть бути врахованими оцінювачами та експертами перманентно<sup>6</sup>, передбачити результат проведення торгів неможливо. Кінцевий

результат торгів є невмотивованим, не підлягає змістовному поясненню та не може використовуватися як орієнтир в оціночній справі. Відтак третя група, яка описується асимптотичною формулою (4), не має практичного значення в роботі експерта-оцінювача, адже результати продажу з аукціону, де наприкінці торгів можуть мати місце невмотивовані рішення, взагалі не можуть бути предметом прогнозування.

Отже, знову дійдемо висновку про те, що найбільш представницькою, змістовною та цікавою для побудовання асимптотичних моделей, які описують вартість антикварних виробів з порцеляни, є друга товарознавча група.

Відповідно, тенденція до зростання питомих показників вартості в логарифмованому вигляді може бути описаною асимптотичною лінійною функцією, параметри якої знаходимо за допомогою методу найменших квадратичних відхилень К. Ф. Гауса [11].

Після перетворення на основі ступеневої функції за основою «2» ця функція матиме такий вигляд (рис. 6).

В результаті проведених досліджень ми з'ясували, що прогнозування вартості слід здійснювати за формулою:

$$C = 2^{0,086x+5,45} \quad (5)$$

де  $C$  – прогнозований показник вартості антикварних виробів з порцеляни,  $x$  – порядок вартості (номер твору в таблиці вихідних даних). Показник якості апроксимації спостереженої тенденції за К. Пірсоном – 0,98 [11].

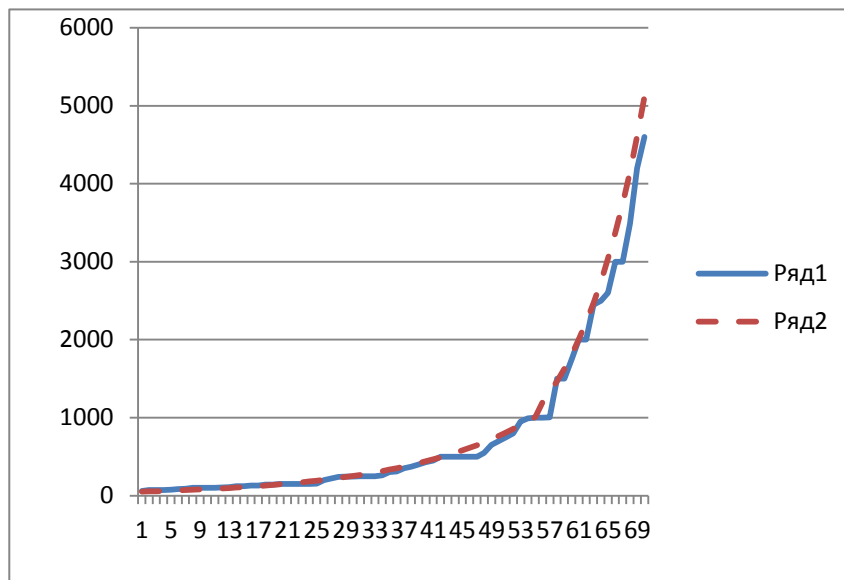


Рис. 6. Співвідношення між спостереженими вартісними показниками на антикварні вироби з порцеляни (ряд 1), у гривнях за штуку, та теоретично обчисленими показниками (ряд 2) з урахуванням виявлених тенденцій до зростання

<sup>6</sup> Наприклад, інформації про наявність двох і більше претендентів на покупку.

Описане регресійне рівняння можна також представити таким чином:

$$C = 2^{0,086x + 5,45} = 2^{0,086x} \times 2^{5,45} = 43,71 \times 2^{0,086x} \quad (6)$$

Бачимо, що описана нами емпірична формула дуже нагадує формулювання закону товарознавства (1), однак відрізняється від нього тим, що величина « $2^{0,086x}$ » пов'язує прогнозовану вартість з порядком вартості «X», а не з величиною кількості позитивної інформації про об'єкт дослідження.

Для того, щоб перейти до розрахунків за участю показника кількості позитивної інформації, будемо вважати, що перший вартісний показник, який має змістовне пояснення, становить  $2^{0,086x} = 1$ , тобто це «особлива» точка переходу від необґрунтованих показників до змістовно обґрунтованих – «перша кваліметрична точка». Зрозуміло, що в цьому виразі  $x = 0$ , що означає відсутність позитивної інформації про товар, або ігнорування цією інформацією потенційним покупцем. Водночас величина  $C = 43,71$  вказує на можливість використання цього показника в якості розрахункової

бази оцінки антикварних виробів з порцеляни й у подальшому використовувати її в завданнях прогнозування вартості у межах усього інтервалу другої групи:

$$C = 43,71 \times 2^i \quad (7)$$

Отже, прогнозування вартості антикварних виробів з порцеляни нині<sup>7</sup> може здійснюватися за представленою вище формулою. При цьому для здійснення обліку позитивної інформації та обрахування її кількості «i» ми використовуємо спеціальний протокол, в якому добуток усіх показників «N» дорівнює величині « $2^i$ » (табл. 1) [3]. В протокол внесені дані першого прикладу оцінки, наведеного нижче.

Однак слід зауважити, що в поданому нижче протоколі на практиці враховують не увесь перелік критеріїв для оцінки пам'яток культури. Це пов'язується з тим, що впродовж багатьох років сформувалися та набули загального визнання традиції оцінки пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва за дещо скороченим переліком критеріїв.

Таблиця 1

**Протокол для обліку кількості позитивної інформації про пам'ятку культури на основі індексу соціокультурної значимості «N»**

№ з/п	Назва оціночного критерію	Ранжування оціночного критерію і коефіцієнт "n <sup>+</sup> " (підкреслити необхідне)	Ранжування контраверсійного оціночного критерію і зменшувачий коефіцієнт "n <sup>-</sup> " (підкреслити необхідне)	Результат коеф. N = n <sup>+</sup> × n <sup>-</sup>
1	2	3	4	5
1	Історія побутування пам'ятки (онтологія)	Невідома (1) Частково відома (2) Повністю відома (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
2	Вік пам'ятки	Невідомий (1) До 50 років (1) До 100 років (2) До 300 років (4) До 1000 років (8) До 2000 років (16) Більше 2000 років (32)	Відомий або невідомий, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація має визначальне значення, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
3	Тиражованість пам'ятки	Тиражована (типова) (1) Рідкісна (2) Унікальна (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	2
4	Рівень визнання пам'ятки	Місцевого значення або не набув визнання (1) Національного значення (2) Світового значення (4)	Відомий або невідомий, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
5	Причетність пам'ятки до культурних традицій	Місцеві й родові традиції (1) Національні традиції (2) Світові традиції (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
6	Рівень визнання автора пам'ятки	Місцевого значення або не набув визнання (1) Національного значення (2) Світового значення (4)	Відомий або невідомий, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	2

<sup>7</sup> Враховуючи динаміку змін цінних показників на ринку, перерахунки слід здійснювати не частіше, ніж раз на рік.



1	2	3	4	5
7	Причетність пам'ятки до історичних подій	Місцевого значення або непричетна (1) Національного значення (2) Світового значення (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
8	Причетність пам'ятки до інших пам'яток історії та культури	Місцевого значення або непричетна (1) Національного значення (2) Світового значення (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
9	Причетність пам'ятки до видатних особистостей	Місцевого значення або непричетна (1) Національного значення (2) Світового значення (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
10	Причетність пам'ятки до видатних мануфактур і шкіл	Місцевого значення або непричетна (1) Національного значення (2) Світового значення (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	2
11	Соціокультурна функція пам'ятки	Ужиткова або декоративна (1) Авторське послання (2) Загальноновиховна (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	2
12	Масштабність творчої ідеї	Пересічна (1) Висока (2) Світоглядна (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
13	Наукова значимість пам'ятки	Пересічна або не має наукової значимості (1) Висока (2) Найвища (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
14	Художня цінність пам'ятки	Пересічна або не має художньої цінності (1) Висока (2) Найвища (4)	Відома або невідома, але не передбачає використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
15	Рівень технічної досконалості	Пересічний (1) Високий (2) Найвищий (4)	Недосконалий (0,5)	1
16	Особливі якості пам'ятки	Відсутні (1) Наявні (2)	Відомі або невідомі, але не передбачають використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5)	1
17	Історико-культурна цінність матеріалів	Пересічні матеріали (1) Рідкісні матеріали (2) Унікальні матеріали (4)	Відомі або невідомі, але не передбачають використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
18	Розміри пам'ятки	Є звичайними (1) Є причиною помірного збільшення споживчої цінності (2) Є визначальними для збільшення споживчої цінності (4)	Відомі або невідомі, але не передбачають використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково (0,5) Інформація потрібна, але невідома або не підтверджується (0,25)	1
19	Наявність знаків і позначок	Знаки і позначки присутні (2)	Відомі або невідомі, але не передбачають використання критерію (1) Інформація потрібна, але підтверджується частково або сумнівна (0,5) Відсутні (0,25)	2
20	Комплектність	Комплектний (1)	Некомплектний (0,5)	1
21	Стан збереження пам'ятки	Без пошкоджень (1)	Задовільний (0,5) Незадовільний (0,25) У фрагментах (0,125) В одиничних фрагментах (0,0625)	1

Розрахунковий індекс соціокультурної цінності (N) - 32

Класифікаційне визначення пам'ятки – Пам'ятка культури національного рівня значення другого порядку

Базова вартість з урахуванням розмірів, маси та інших індивідуальних характеристик пам'ятки – 43,71 гривні

Прогнозована вартість (C=B×N×F) – C= 43,71 x 32 = 1398,72 гривні

Джерело інформації про базову вартість – Звіт про стан ринку антикварних творів з порцеляни від 05.05.2019.

Таблиця 2

Номенклатурна класифікація якості та індикаторні<sup>8</sup> показники вартості на антикварні вироби з порцеляни

	Пам'ятки культури місцевого рівня визнання			Пам'ятки культури національного рівня визнання									
				Третього порядку		Другого порядку				Першого порядку*			
Індекс «N»	1	2	4	8	16	32	64	128	256	512	1028	2048	4096
Прогнозована вартість у гривнях за штуку	43,71	87,4	175	349	699	1398	2797	5594	11189	22379	44759	89518	179036

\*Більш високі показники індексу «N» розраховуються згідно з загальною класифікацією пам'яток культури, поданою в [4].

Виходячи з результатів дослідження ринку антикварних виробів з порцеляни, що описані вище, а також особливостей їх продажу на аукціонах, слід зробити висновок про можливість укладання таблиць індикаторних показників для прогнозування їх вартості у відповідності до кількості облікованої інформації (табл. 2), що вважається корисною у тому чи іншому завданні оцінки.

Ці показники не є обов'язковими для здійснення операцій купівлі-продажу або інших операцій з пам'ятками культури, вони лише показують логічно непротиворічний результат прогнозування вартості. Отже, використовуючи поданий вище протокол, експерт обліковує корисну інформацію й, користуючись табл. 2, визначає рівень соціокуль-

турного значення антикварного виробу з порцеляни та його прогнозований показник вартості у відповідності з станом сучасного ринку.

Наведемо кілька прикладів таких розрахунків.

**Перший приклад.** До експертної оцінки представлено інтер'єрну прикрасу виробництва Київського експериментального кераміко-художнього заводу (КЕКХЗ) “Балерини перед виступом” (рис. 7) відомої української майстрині, художника-скульптора Жникруп Оксани Леонтіївни (1931-1993 р.р.), яка була виставлена на аукціоні “violity” стартовою вартістю 1 гривня<sup>9</sup>. Впродовж трьох днів у торгах взяли участь 9 людей, які зробили 9 ставок. Поточна вартість - 1120 гривень.



Рис. 7. Інтер'єрна прикраса “Балерини перед виступом”. Авторська робота Жникруп Оксани Леонтіївни, яка виготовлена на Київському експериментальному кераміко-художньому заводі.

Висота - 28 см

<sup>8</sup> Індикаторними ми називаємо розрахункові показники, отримані в результаті дослідження стану ринку.

<sup>9</sup> <https://auction.violity.com/75574440-baleriny-pered-vystupleniem-kiev-knizhka>.

Прогнозування вартості відповідно до описаного вище алгоритму здійснюємо таким чином. Спочатку вносимо відповідні облікові інформаційні дані у протокол, поданий в табл. 1.

Так, в результаті обліку наявної інформації ми отримали показник соціокультурної значимості пам'ятки – 32. Це означає, що номенклатурне визначення її якості таке: “Пам'ятка культури національного рівня значення другого порядку” [4]. Прогнозна вартість згідно з табл. 2, а також з формулою (5) – 1398 гривень. Отже, у разі продажу слід очікувати остаточну вартість, більшу, ніж поточна, однак, якщо кількість учасників різко скоротиться, торги можуть закінчитися й на названому вище рівні вартості.

**Другий приклад.** Композиція “Перепляс”<sup>10</sup> (рис. 8) виготовлена на відомому українському фарфоровому заводі в місті Городниця Новоград-Волинського району Житомирської області (без автора). Стартова вартість встановлена на рівні 1 гривня. За цим лотом зроблено 17 ставок, у результаті поточна вартість досягла рівня 1560 гривень.

За результатами обліку корисної інформації відповідно до протоколу, поданого в табл. 1, слід визначити номенклатурну якість даного предмета як “пам'ятка культури національного рівня значення другого порядку” з показником індексу соціокультурної цінності – 32, що відповідає результату оцінки в попередньому випадку. Водночас критерії, які були задіяні при оцінці, є дещо іншими, а саме: більш високих оцінок робота здобула, завдячуючи більш складній техніці виконання й більш високій художній майстерності.

У цьому прикладі ми бачимо, що поточна вартість вже перевищила прогнозований рівень (1398 гривень), однак розуміємо, що причиною цього стала більша кількість учасників торгів. Враховуючи це, композиція входить до третьої

товарознавчої групи, й її очікувана прикінцева прогнозована вартість повинна визначатися на рівні щонайменше 2797 гривень.

**Третій приклад.** Представлена на аукціоні<sup>12</sup> анг-лійська статуетка “Кай і Герда” (рис. 9), виготовлена в 50-70-х роках XX століття (є клеймо виробника), яка є пам'яткою європейської культури. Стартова вартість – 750 гривень. На момент зняття інформації про даний предмет з сайту, після трьох днів експозиції, бажаючих придбати статуетку не виявилось.

Згідно з протоколом в табл. 1 якість цього виробу номенклатурно визначається як “пам'ятка культури національного рівня значення другого порядку” з індексом соціокультурної цінності – 128. Відповідно, прогнозована вартість – 5594 гривні.

Таким чином, ми бачимо, що незважаючи на відсутність покупців, показник прогнозованої вартості цього твору декоративно-ужиткового мистецтва, обрахований за описаним вище алгоритмом, є досить високим. Приклад вказує на те, що прогнозування ліквідності антикварного виробу з порцеляни є окремим завданням, яке вирішується в результаті дослідження рівнів популярності окремих асортиментних груп й вимагає застосування іншої системи критеріїв, орієнтованої на особливості символічного задоволення гуманітарних потреб потенційного споживача з урахуванням популярності тих чи інших культурних традицій народів, місця проведення торгів та наявності ознак активації в суспільстві тих чи інших ідей. Також зазначимо, що нині ліквідність антикварних виробів в цілому є вкрай низькою, у чому легко переконатися шляхом перегляду показників кількості ставок на інтернет-аукціонах.



**Рис. 8. Композиція “Перепляс”<sup>11</sup>, виготовлена на відомому українському фарфоровому заводі в місті Городниця Новоград-Волинського району Житомирської області. Висота гармоніста – 19 см; висота танцівниць – 14,5 см**

<sup>10</sup> <https://auction.violity.com/75329423-pereplyas-garmonist-i-plyasuni-gorodnica>

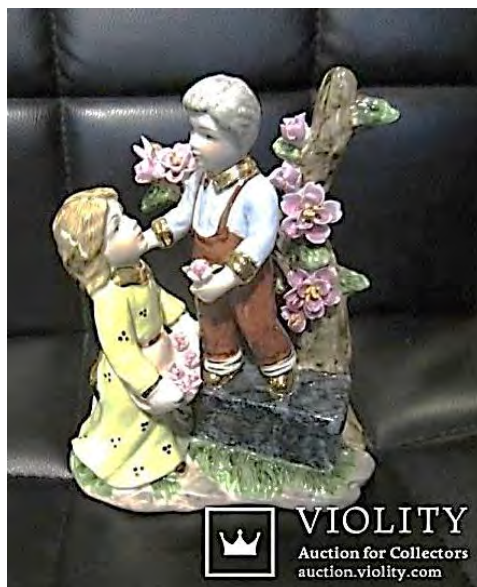


Рис. 9. Композиція “Кай і Герда”. Висота - 18 см

**Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.** Наприкінці маємо зробити ряд висновків щодо визначення якості та прогнозування вартості антикварних виробів з порцеляни.

В основу формування уявлень про якість покладені гуманітарні потреби особистості в справлянні соціокультурних обрядів “причастя-відлучення” та “обдаровування-віддаровування” [4]. Однак в основі формування цінкових показників на ринку панівне значення відіграють фінансові можливості потенційного покупця.

Якість антикварного виробу з порцеляни визначається на основі сукупності критеріїв, описаних в спеціальному протоколі, де віддзеркалюється в показнику соціокультурної цінності, який є пропорційним до кількості позитивної інформації про товар.

Прогнозовані показники вартості потрібні для визначення можливих фінансових збитків у разі втрати пам'ятки культури або наявності майнових спорів; як орієнтовні показники можливої ринкової вартості (за умови наявності попиту) або показники в фінансових операціях – страхові суми, вартість застави, вартість оренди та ін.

Прогнозування вартості не можна здійснювати за кінцевими результатами аукціонних торгів споріднених предметів, адже у цьому випадку рефлексивно враховується невмотивована компонента, пов'язана з індивідуальними суб'єктивними потребами покупців.

При участі в аукціонних торгах важливим фактором успіху слід вважати швидкий вихід предмета до рівня першої кваліметричної точки. Активність учасників ринку в цьому інтервалі дозволяє більш ґрунтовно передбачити результати у межах першої кваліметричної точки.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів : Світ, 1992. – 270 с.
2. Долинський Л. В. Український художній фарфор / Л. В. Долинський. – К. : Видавництво АН УРСР, 1963. – 86 с.
3. Індутний В. В. Застосування функції розподілу Лоренца в товарознавстві / В. В. Індутний // Товари і ринки. – 2015. - №2 (20). – С. 168-178.
4. Індутний В. В. Оцінка пам'яток культури / В. В. Індутний. – К. : СПД Моляр С. В., 2009. – 537 с.
5. Індутний В. В. Прогнозування вартості культурних цінностей у контексті історії математичного прогнозування / В. В. Індутний // Культура і сучасність: альманах. – 2014. - №1. – С. 83-93.
6. Індутний В. В. Ринки культурних цінностей: Порівняльний аналіз / В. В. Індутний // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2014. - №1. – С. 19-27.
7. Індутний В. В. Формула Ральфа Хартлі й прогнозування вартості пам'яток культури / В. В. Індутний // Культура і сучасність: альманах. – 2014. - №2. – С. 70-78.
8. Індутний В. В. Товарознавча характеристика антикварної холодної зброї на ринку України / В. В. Індутний, Н. В. Мережко, Д. В. Тоїчкін // Історія давньої зброї. Дослідження 2016 : збірник наукових праць. – К. : Інститут історії України, 2017. – С. 323-337.
9. Індутний В. В. Товарознавча оцінка антикварних монет на ринку України / В. В. Індутний, Н. В. Мережко, Н. В. Калуга // Технічні науки та технології. – 2017. – №4(10). – С. 163-175.
10. Індутний В. В. Експертна оцінка антикварних мистецьких виробів з бронзи / В. В. Індутний, Н. В. Мережко, К. А. Піркович // Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів : матеріали

IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Полтава, 20-22 березня 2017 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2017. – С. 340-344.

11. Кассандров О. Н. Обработка результатов наблюдений / О. Н. Кассандров, В. В. Лебедев. – М. : Наука, 1970. – 200 с.

12. Харченко И. А. Фарфор Полесья / И. А. Харченко. – К. : Техника, 1984. – 140 с.

13. Школьна О. В. Київський художній фарфор ХХ століття / О. В. Школьна. – К. : День печаті, 2011. – 400 с.

14. Школьна О. В. Фарфор-фаянс України ХХ століття: інфраструктура галузі, промислова та економічна політика, організаційно-творчі процеси : [у 2 кн.] / О. В. Школьна. – К. : Інтертехнологія, 2011. – Кн. 1. – 400 с.

15. Щербак В. Сучасний український фарфор / В. Щербак // Українське мистецтвознавство. Республіканський міжвідомчий збірник. – К. : Наукова думка, 1968. – Вип. 2. – С. 135-146.

#### REFERENCES

1. Antonovych, Ye. A. Zakharchuk-Chuhaj, R. V. and Stankevych, M. Ye. (1992), *Dekoratyvno-prykladne mystetstvo*, Svit, L'viv, 270 s.

2. Dolyns'kyj, L. V. (1963), *Ukrains'kyj khudozhnij farfor*, Vydavnytstvo AN URSR, Kyiv, 86 s.

3. Indutnyj, V. V. (2015), *Zastosuvannia funktsii rozpodilu Lorentsa v tovaroznavstvi, Tovary i rynky*, №2 (20), s. 168-178.

4. Indutnyj, V. V. (2009), *Otsinka pam'iatok kul'tury*, SPD Moliar S. V., Kyiv, 537 s.

5. Indutnyj, V. V. (2014), *Prohnozuvannia vartosti kul'turnykh tsinnostej u konteksti istorii matematychnoho prohnozuvannia*, Kul'tura i suchasnist': al'manakh, №1, s. 83-93.

6. Indutnyj, V. V. (2014), *Rynky kul'turnykh tsinnostej: Porivnial'nyj analiz, Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadriv kul'tury i mystetstv*, №1, s. 19-27.

7. Indutnyj, V. V. (2014), *Formula Ral'fa Khartli j prohnozuvannia vartosti pam'iatok kul'tury*, Kul'tura i suchasnist': al'manakh, №2, s. 70-78.

8. Indutnyj, V. V. Merezhko, N. V. and Toichkin, D. V. (2017), *Tovaroznachka kharakterystyka antykvarnoi kholodnoi zbroi na rynku Ukrainy, Istoriia davn'oi zbroi. Doslidzhennia 2016: zbirnyk naukovykh prats'*, Instytut istorii Ukrainy, Kyiv, s. 323-337.

9. Indutnyj, V. V. Merezhko, N. V. and Kaluha, N. V. (2017), *Tovaroznachka otsinka antykvarnykh monet na rynku Ukrainy, Tekhnichni nauky ta tekhnolohii*, №4(10), s. 163-175.

10. Indutnyj, V. V. Merezhko, N. V. and Pirkovich, K. A. (2017), *Ekspertna otsinka antykvarnykh mystets'kykh vyrobiv z bronzy, Aktual'ni problemy teorii i praktyky ekspertyzy tovariv : materialy IV Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi Internet-konferentsii*, PUE, Poltava, 20-22 bereznia 2017 r., s. 340-344.

11. Kassandrov, O. N. and Lebedev, V. V. (1970), *Obrabotka rezul'tatov nabljudenij*, Nauka, Moskva, 200 s.

12. Harchenko, I. A. (1984), *Farfor Poles'ja*, Tehnika, Kiev, 140 s.

13. Shkol'na, O. V. (2011), *Kyivs'kyj khudozhnij farfor XX stolittia, Den' pechaty*, Kyiv, 400 s.

14. Shkol'na, O. V. (2011), *Farfor-faians Ukrainy XX stolittia: infrastruktura haluzi, promyslova ta ekonomichna polityka, orhanizatsijno-tvorchi protsesy: [u 2 kn.]*, Intertekhnolohiia, Kyiv, Kn. 1., 400 s.

15. Scherbak, V. (1968), *Suchasnyj ukrains'kyj farfor, Ukrains'ke mystetstvoznnavstvo. Respublikans'kyj mizhvidomchyj zbirnyk*, 2nd ed, Naukova dumka, Kyiv, s. 135-146.

*Стаття надійшла до редакції 1 березня 2020 р.*